

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ: КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ

УДК 343.123(477); 343.98.067

DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2024-4-16>

**Анатолій
ВОЛОБУЄВ®**
доктор юридичних
наук, професор
(Дніпровський
державний
університет
внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)
vaf26@ukr.net

Тетяна ОРЛОВА®
кандидат юридичних
наук, доцент
(Дніпровський
державний
університет
внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)
t.a.orlova@ukr.net

СТРУКТУРИЗАЦІЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ І КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Із використанням системного підходу проаналізовано норми чинного кримінального процесуального законодавства щодо структуризації кримінального провадження. Відзначається, що законодавець поділив кримінальне провадження на дві основні пов'язані між собою стадії – досудове розслідування і судове провадження. Водночас у структурі судового провадження законодавцем були виділені: 1) кримінальне провадження у суді першої інстанції, яке складається з підготовчого судового провадження, судового розгляду та ухвалення і проголошення судового рішення; 2) провадження з перегляду судових рішень в апеляційному і касаційному порядку; 3) провадження з перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Але в досудовому розслідуванні законодавець не виділив його формалізованих частин, а лише вказав на його початок і закінчення. У зв'язку із цим наведено аргументи щодо необхідності структуризації досудового розслідування в науках кримінального процесу і криміналістики, що дасть змогу підвищити рівень усвідомлення єдності проміжних завдань кримінального провадження та ефективність виконання цих завдань.

У вирішенні проблеми структуризації досудового розслідування виокремлено процесуальний і криміналістичний аспекти. Відзначається, що у криміналістиці питання структуризації постає у зв'язку з розробленням методик розслідування кримінальних правопорушень окремих видів, де використовується поняття етапів розслідування. Криміналістичний аспект відображає структуризацію інформаційно-пізнавальної діяльності, що пов'язано з проведенням слідчих (розшукових) дій. Процесуальний аспект є значно ширшим і включає у себе врегулювання правовідносин між учасниками кримінального провадження як під час слідчо-розшукових дій, так і під час прийняття інших процесуальних рішень. Констатується, що у співвідношенні вказаних аспектів пріоритетна роль належить процесуальним рішенням. Тож у криміналістичних методиках розслідування виділяються етапи інформаційно-пізнавальної діяльності, в основу яких покладаються проміжні процесуальні

© А. Волобуєв, 2024

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9419-7446>

© Т. Орлова, 2024

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7635-1160>

рішення, котрі суттєво впливають на характер тактичних завдань досудового розслідування: початковий, наступний, заключний.

Ключові слова: *структуризація кримінального провадження, стадії кримінального провадження, етапи досудового розслідування, процесуальний і криміналістичний аспекти, процесуальні рішення.*

Постановка проблеми. Одним зі шляхів підвищення ефективності кримінального провадження в контексті виконання його завдань, визначених у ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПКУ), є його чітка структуризація. Структуризація цього виду соціальної діяльності є окремим проявом застосування системного підходу. Даний метод полягає в особливій стратегії наукового пізнання і практичної діяльності, який зорієнтовує на сприйняття певного об'єкта як сукупності структурних елементів, між якими існує закономірний зв'язок чи взаємодія. Одним з основоположних положень системного підходу є принцип цілісності, згідно з яким досліджуваний об'єкт виступає як щось розчленоване на окремі частини, органічно інтегровані в єдине ціле [14, с. 583–584].

Згідно із системним підходом, кримінальне провадження повинно розглядатися як багатоелементна діяльність, у якій послідовно вирішуються пов'язані між собою окремі завдання. Законодавець використав системний підхід у структуризації кримінального провадження, поділивши його на дві основні пов'язані між собою стадії – досудове розслідування і судове провадження (пункти 5, 10 ч. 1 ст. 3 КПКУ). Водночас у структурі судового провадження були виділені: 1) кримінальне провадження у суді першої інстанції, яке складається з підготовчого судового провадження, судового розгляду та ухвалення і проголошення судового рішення; 2) провадження з перегляду судових рішень в апеляційному і касаційному порядку; 3) провадження з перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами (п. 24 ч. 1 ст. 3 КПКУ). Таким чином були виділені кілька елементів судового провадження різного рівня узагальненості, що відповідає принципу ієрархічності системи, коли кожен елемент може бути системою нижчого рівня, унаслідок чого досліджуваний об'єкт набуває вигляду деякої ієрархії систем [14, с. 584]. У цьому контексті Н.Р. Бобечко цілком обґрунтовано розглядає судові дебати як один з елементів низки взаємопов'язаних та послідовно змінюваних один одного етапів, які забезпечують усебічне, повне та неупереджене з'ясування обставин кримінального провадження та його правильне вирішення [1, с. 380].

Але використання такого ж підходу не спостерігається відносно досудового розслідування. У всякому разі законодавець не виділяє формалізованих частин на цій стадії кримінального провадження, він тільки вказує на початок і закінчення досудового розслідування (п. 5 ч. 1 ст. 3 КПКУ). Видається, що ця прогалина повинна бути усунута шляхом структуризації досудового розслідування, що надасть можливість більш чіткого усвідомлення характеру вирішуваних завдань на різних його відрізках. Зважаючи, що законодавець використав поняття стадій кримінального провадження, логічним убачається використання поняття етапів щодо позначення окремих частин (відрізків) досудового розслідування.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення проблеми. Після оновлення кримінального процесуального законодавства України в 2012 р. виникла потреба у перегляді та уточненні наукових положень щодо структуризації кримінального провадження. Це стосувалося як досудового розслідування, так і судового провадження. Але найбільш гостро, як видається із зазначених причин, ці питання постали для досудового розслідування кримінальних правопорушень. Зокрема, таке питання виникло стосовно структуризації методик розслідування кримінальних правопорушень, що не завжди пов'язувалося з процесуальними постулатами. Тим чи іншим чином цієї проблематики торкалися публікації багатьох авторів у зв'язку з дослідженням системи кримінального процесу, структури стадії досудового розслідування або структури криміналістичних

методик (В.В. Вапнярчука [2], В.А. Журавля [4], М.І. Леоненка [6], О.А. Самойленко [11, с. 199–209], Р.Л. Степанюка [12], В.В. Тіщенко [13], В.М. Шевчука [15] та ін.). Але аналіз публікацій свідчить, що дослідники, у цілому погоджуючись зі структуризацією досудового розслідування на етапи досудового розслідування, дещо по-різному тлумачать їхній зміст, що за припущенням може пояснюватися різними аспектами розгляду цієї проблематики. Видається, що для подолання існуючих розбіжностей потрібно враховувати, на якому саме аспекті зосереджують свою увагу вчені-правники – процесуальному чи криміналістичному і як тлумачиться співвідношення цих аспектів.

Метою статті є визначення на основі системного підходу процесуального і криміналістичного аспектів у структуризації досудового розслідування та їх співвідношення.

Виклад основного матеріалу. Перш за все потрібно визначитися із семантикою понять «стадія» та «етап», які використовуються для структуризації кримінального провадження. Стадія – це певний момент, період, етап у житті, розвитку кого-, чого-небудь, які мають свої якісні особливості [9, с. 410]. Етап є в найбільш узагальненому вигляді окремою частиною чого-небудь [10, с. 652]. Тобто вказані поняття є досить близькими за змістом, але враховуючі, що законодавець застосував поняття стадій до найбільших частин кримінального провадження, то до їх складових елементів доцільно застосовувати поняття нижчого рівня – етапи. З урахуванням логіко-семантичного аналізу для з'ясування змісту вказаних понять цілком переконливою є пропозиція В.А. Журавля стосовно того, що поняття стадій є більш об'ємним і включає у себе певну кількість етапів досудового розслідування, а тому їх не можна ототожнювати і використовувати як синоніми [4, с. 141].

Наступним питанням загального характеру є співвідношення процесуального і криміналістичного аспектів структуризації досудового розслідування. У криміналістиці це питання постає у зв'язку з розробленням методик розслідування кримінальних правопорушень окремих видів, де використовується поняття етапів. Ґрунтуючись на природі криміналістики як науки прикладної до кримінального процесу, завданням якої була визначена практична реалізація приписів кримінального процесуального права щодо збирання доказів, цілком закономірним є визнання пріоритетності процесуальних положень щодо структуризації досудового розслідування в криміналістиці. У зв'язку із цим видаються глибоко помилковим твердження, що інформаційно-пізнавальна діяльність слідчого зазвичай не охоплюється процесуальними межами розслідування, а процесуальні і криміналістичні уявлення про межі, зміст та структуру розслідування не збігаються [7, с. 437]. Такі уявлення фактично ігнорують історію виникнення і розвитку криміналістики, предмет якої завжди пов'язувався з реалізацією приписів кримінального та кримінального процесуального права [3, с. 26]. Водночас потрібно зазначити, що досить довгий час дискусійним залишалося питання про розмежування предметів кримінального процесу і криміналістики у сфері збирання доказів. Сьогодні, як видається, вирішення цього питання лежить у площині визначення криміналістичного аспекту досудового розслідування як інформаційно-пізнавальної діяльності слідчого, у якій використовуються засоби пізнання події минулого, – кримінального правопорушення. Ця діяльність спирається на розроблені криміналістикою вчення (трасологію, документознавство, зброезнавство, габітологію та ін.), а також методи і прийоми, що ґрунтуються на спеціальних знаннях природничих, соціальних і технічних наук. Застосування цих пізнавальних засобів здійснюється в межах проведення відповідних слідчих (розшукових) дій (далі – СРД) і з дотриманням встановленого процесуального порядку та процесуальної форми, що є обов'язковим для визнання отримуваних відомостей достовірними і допустимими доказами.

Якщо криміналістичний аспект досудового розслідування знаходиться у площині пізнавальної діяльності (проведення СРД), то процесуальний аспект є значно ширшим і включає у себе врегулювання всіх правовідносин між учасниками кримінального провадження під час вирішення його завдань, визначених у ст. 2 КПКУ. Кожний елемент

кримінального процесу характеризується специфічними завданнями і цілями, певним колом суб'єктів, які вступають між собою в кримінально-процесуальні відносини, прийняттям певних процесуальних рішень. Відповідно, процесуальна структуризація досудового розслідування охоплює як правовідносини під час проведення СРД, так й інші правовідносини між його учасниками. Тож ключовою ознакою певних структурних елементів досудового розслідування можна вважати певні процесуальні рішення, які віддзеркалюють досягнення тієї чи іншої мети. З урахуванням цього співвідношення процесуального і криміналістичного в методиках розслідування кримінальних правопорушень окремих видів можуть бути виділені етапи: початковий, наступний і заключний (етап закінчення досудового розслідування).

Початковий етап досудового розслідування, згідно з ч. 2 ст. 214 КПКУ, починається з моменту внесення отриманих відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР). Водночас потрібно враховувати, що у невідкладних випадках до внесення відомостей до ЄРДР може бути проведений огляд місця події під час повідомлення про злочин, а за отримання повідомлення про кримінальний проступок й інші процесуальні дії (відібрання пояснення; проведення медичного освідчування; отримання висновку спеціаліста; зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису; вилучення знарядь і засобів учинення кримінального проступку, речей і документів, що були безпосереднім предметом кримінального проступку або які виявлені під час затримання особи; особистий огляд або огляд речей). Тобто законодавець у невідкладних випадках надає можливість здійснення пізнавальної діяльності з отриманням доказів до внесення відомостей в ЄРДР, що робить необхідним розгляд її особливостей у відповідних криміналістичних методиках. Закінчення початкового етапу розслідування пов'язується з вирішенням завдань кримінального провадження, які надають підстави для складання і вручення письмового повідомлення про підозру (встановлення особи і фактичних обставин учиненого кримінального правопорушення з його кримінально-правовою кваліфікацією).

Наступний етап досудового розслідування починається після вручення особі повідомлення про підозру, у зв'язку з чим з'являється учасник кримінального провадження у статусі підозрюваного. Підозрюваний має досить широке коло прав (ч. 3 ст. 42 КПКУ), реалізація яких суттєво впливає на методику розслідування кримінальних правопорушень. Зокрема, підозрюваний має право на залучення захисника – кваліфікованого юриста (адвоката), за участі якого будуть проводитися СРД щодо підозрюваного, а також ініціюватися проведення інших СРД. Таким чином, завдання наступного етапу розслідування значною мірою будуть зумовлюватися позицією сторони захисту щодо повідомленої підозри, поданих нею доказів і заявлених клопотань. Тобто пізнавальна діяльність на цьому етапі матиме ситуативний характер і спрямована, зокрема, на перевірку версій, обґрунтованих стороною захисту. Завершення цього етапу розслідування пов'язується з процесуальним рішенням – визнанням прокурором (або слідчим за дорученням прокурора) достатності зібраних доказів для складання обвинувального акту чи клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру. Про прийняття такого рішення повинна бути повідомлена сторона захисту, і їй надано доступ до матеріалів досудового розслідування та можливість скопіювати або відобразити відповідним чином будь-які речові докази або їхні частини, документи або копії з них (ст. 290 КПКУ). Але процесуальне рішення щодо завершення досудового розслідування ще не означає його закінчення, оскільки до складання обвинувального акту (чи відповідного клопотання) має бути здійснена низка процесуальних дій, що дає підстави для виділення етапу закінчення досудового розслідування.

Етап закінчення досудового розслідування (заключний) починається з моменту повідомлення сторони захисту про завершення досудового розслідування та надання їй доступу до матеріалів досудового розслідування. При цьому сторона обвинувачення

зобов'язана відкрити всі матеріали для ознайомлення, у тому числі будь-які докази, які самі по собі або в сукупності з іншими доказами можуть бути використані для доведення невинуватості або меншого ступеня винуватості обвинуваченого, або сприяти пом'якшенню покарання (ч. 2 ст. 290 КПКУ). Тобто сенс відкриття матеріалів досудового розслідування полягає у наданні стороні захисту можливості ознайомитися з доказами, зібраними стороною обвинувачення, і визначитися з позицією (лінією) захисту під час судового розгляду. Право на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування мають і потерпілий та представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження (ч. 7 ст. 290 КПКУ). Формою такого ознайомлення може бути надання доступу до матеріалів досудового розслідування, що містяться в інформаційно-комунікаційній системі досудового розслідування, або надання електронних копій таких матеріалів, засвідчених в установленому порядку (ч. 3 ст. 290 КПКУ). З іншого боку, і сторона захисту за запитом прокурора зобов'язана надати доступ та можливість скопіювати свої матеріали, які вона має намір використати як докази у суді, за винятком тих, що можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого в учиненні кримінального правопорушення (ч. 6 ст. 290 КПКУ). Якщо сторона кримінального провадження не здійснить відкриття матеріалів (тобто приховає їх), то суд не має права допустити відомості, що містяться в них, як докази (ч. 12 ст. 290 КПКУ). Дотримання наведених приписів є надзвичайно важливим під час оцінки судом доказів із погляду їх належності, достовірності і допустимості, на що звертається особлива увага в адвокатському середовищі під час побудови лінії захисту [5, с. 80–83].

У зв'язку з указаною процесуальною процедурою, яка, на жаль, не була достатньо деталізована законодавцем, виникають проблемні питання щодо можливостей реалізації стороною захисту і потерпілим їхніх процесуальних прав щодо отримання та подання доказів, подання клопотань, а також щодо відповідного реагування на них стороною обвинувачення шляхом здійснення певних процесуальних дій. Видається, що вирішення цих проблемних питань потребує окремого дослідження, але цілком можна погодитися із суддею Вищого антикорупційного суду Вірою Михайленко, що заявлені клопотання вказаних учасників згідно з чинними нормами КПКУ потребують їх розгляду прокурором і можуть зумовити необхідність проведення певних СРД і на цьому етапі досудового розслідування [8]. У цьому відношенні заключний етап може бути ситуаційно схожим із попереднім розглянутим етапом повідомлення про підозру і потребувати продовження інформаційно-пізнавальної діяльності сторони обвинувачення. І лише після виконання всіх процесуальних дій, зумовлених ситуаціями реагування на вивчені матеріали стороною захисту і потерпілої сторони, орган досудового розслідування під керівництвом прокурора приступає до систематизації матеріалів досудового розслідування для складання обвинувального акта (або відповідного клопотання) і направлення його до суду.

Висновки. Підсумовуючи викладене можна резюмувати:

1. Під час структуризації досудового розслідування потрібно вирізняти процесуальний і криміналістичний аспекти, у співвідношенні яких пріоритетна роль належить процесуальним рішенням.
2. У криміналістичних методиках розслідування виділяються етапи інформаційно-пізнавальної діяльності (проведення СРД), в основу яких покладаються проміжні процесуальні рішення, які суттєво впливають на характер тактичних завдань досудового розслідування: початковий, наступний, заключний.
3. Під час періодизації методик розслідування кримінальних правопорушень окремих видів акцент може бути зроблений на тих етапах досудового розслідування, на яких вирішуються завдання, що мають особливості, зумовлені механізмом їх учинення або правовим регулюванням їх розслідування (наприклад, у методиках розслідування кримінальних проступків).

Стаття не претендує на остаточне вирішення всіх проблемних питань структуризації кримінального провадження, а є запрошенням до дискусії щодо даної проблематики.

Видається актуальним у даному контексті питання щодо виділення позаслідчого елемента кримінального процесу, пов'язаного з проведенням процесуальних дій до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР.

Список використаних джерел

1. Бобечко Н.Р. Судові дебати у кримінальному провадженні: суть, завдання, значення, зміст. *Право і суспільство*. 2022. № 4. С. 378–386. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.55>.
2. Вапнярчук В.В. Досудове провадження. *Кримінальний процес* : підручник / за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. Харків : Право, 2013. С. 332–364.
3. Волобуєв А.Ф. Предмет і система криміналістики в поглядах Ганса Гросса. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. № 85. С. 24–29. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.3>.
4. Журавель В. Проблеми періодизації досудового розслідування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 2(77). С. 136–144.
5. Зейкан Я.П. Про недопустимі докази. Харків : Фактор, 2019. 128 с.
6. Леоненко М.І. Особливості стадійної побудови кримінального провадження за новим кримінальним процесуальним кодексом України. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2013. Т. 26(65). № 1. С. 238–242. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/osoblivosti-stadiynoyi-pobudovi-kriminalnogo-provazhennya-zanovim-kriminalnim-protseusualnim-kodeksom-ukrayini.pdf> (дата звернення: 24.11.2024).
7. Мазур А. Межі початкового етапу розслідування. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2015. № 61. С. 435–441. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/law/issue/view/11> (дата звернення: 24.11.2024).
8. Михайленко В. Завершення і закінчення досудового розслідування: гра слів чи різні етапи досудового розслідування. *Юридична газета*. 2020. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/> (дата звернення: 05.12.2024).
9. Новий тлумачний словник української мови : у 3-х т. Т. 3. Київ : Аконіт, 2006. 862 с.
10. Новий тлумачний словник української мови : у 3-х т. Т. 1. Київ : Аконіт, 2006. 926 с.
11. Самойленко О.А. Основи методики розслідування злочинів, вчинених у кіберпросторі : монографія / за заг. ред. А.Ф. Волобуєва. Одеса : ТЕС, 2020. 372 с.
12. Степанюк Р.Л. Структура окремих криміналістичних методик розслідування злочинів. *Право і безпека*. 2011. № 4(41). С. 143–147.
13. Тіщенко В.В. Структура окремих методик розслідування. *Криміналістика* : підручник / за ред. В.В. Тіщенка. Одеса : Гельветика, 2017. С. 352–361.
14. Філософський енциклопедичний словник / наук. ред. Л.В. Озадовська, Н.П. Поліщук. Київ : Абрис, 2002. 751 с.
15. Шевчук В.М. Стадійність кримінального провадження та її вплив на формування тактико-криміналістичних комплексів. *Матеріали наукової конференції за результатами роботи фахівців Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Станіса Національної академії правових наук України за фундаментальними темами у 2018 р., м. Харків, 26 березня 2019 р.* Харків : Право, 2019. С. 147–150. URL: https://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17123/1/Shevchuk_147-150.pdf (дата звернення: 23.11.2024).

Надійшла до редакції 24.11.2024

References

1. Bobechko, N.R. (2022). Sudovi debaty u kryminalnomu provadzhenni: sut, zavdannia, znachennia, zmist [Judicial debates in criminal proceedings: essence, tasks, meaning, content]. *Pravo i suspilstvo*. No. 4. S. 378–386. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.55> [in Ukr.].
2. Vapniarchuk, V.V. (2013). Dosudove provadzhennia [Pre-trial proceedings]. *Kryminalnyi protses: pidruchnyk* / Yu.M. Hroshevyi, V.Ya. Tatsii, A.R. Tumanians ta in.; za red. V.Ya. Tatsiia, Yu.M. Hroshevoho, O.V. Kaplinoi, O.H. Shylo. Kh. : Pravo, S. 332–364 [in Ukr.].
3. Volobuiev, A.F. (2024). Predmet i systema kryminalistyky v pohliadakh Hansa Hrossa [The subject and system of forensics in the views of Hans Gross]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. No. 85. S. 24–29. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.3> [in Ukr.].

4. Zhuravel, V. (2014). Problemy periodyzatsii dosudovoho rozsliduvannia [Problems of periodization of pre-trial investigation]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. No. 2 (77). S. 136–144 [in Ukr.].
5. Zeikan, Ya.P. (2019). Pro nedopustymy dokazy [On inadmissible evidence]. Kharkiv: Faktor. 128 s. [in Ukr.].
6. Leonenko, M.I. (2013). Osoblyvosti stadiinoi pobudovy kryminalnoho provadzhennia za novym kryminalnym protsesualnym kodeksom Ukrainy [Features of the stage-by-stage construction of criminal proceedings under the new Criminal Procedure Code of Ukraine]. *Uchenye zapysky Tavrycheskoho natsionalnoho unyversyteta im. V.Y. Vernadskoho. Seriya «Yurydycheskye nauky»*. Tom 26 (65). No. 1. S. 238–242. Retrieved from: <file:///C:/Users/User/Downloads/osoblyvosti-stadiynoyi-pobudovi-kryminalnogo-provadhennia-za-novim-kryminalnim-protsesualnim-kodeksom-ukrainy.pdf> [in Ukr.].
7. Mazur, A. (2015). Mezhi pochatkovoho etapu rozsliduvannia [The borders of the initial stage of the investigation]. *Visnyk Lvivskoho unyversytetu. Seriya yurydychna*. No. 61. S. 435–441. Retrieved from: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/law/issue/view/11> [in Ukr.].
8. Mykhailenko, Vira (2020). Zavershennia i zakonchennia dosudovoho rozsliduvannia: hra sliv chy rizni etapy dosudovoho rozsliduvannia [Completion and end of the pre-trial investigation: a play on words or different stages of the pre-trial investigation]. *Yurydychna Hazeta*. Retrieved from: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/>
9. Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy (2006). [New explanatory dictionary of the ukrainian language]. U 3-kh tomakh. T. 3. Kyiv: Vydavnytstvo «Akonit». 862 s. [in Ukr.].
10. Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy (2006). [New explanatory dictionary of the ukrainian language]. U 3-kh tomakh. T. 1. Kyiv: Vydavnytstvo «Akonit». 2006. 926 s. [in Ukr.].
11. Samoilenko, O.A. (2020). Osnovy metodyky rozsliduvannia zlochyniv, vchynenykh u kiberprostorii [Fundamentals of the methodology for investigating crimes committed in cyberspace]: monohrafiia / za zah. red. A.F. Volobueva. Odesa: TES, 372 s. [in Ukr.].
12. Stepaniuk, R.L. (2011). Struktura okremykh kryminalistychnykh metodyk rozsliduvannia zlochyniv [Structure of individual forensic crime investigation methods]. *Pravo i bezpeka*. No. 4 (41). S. 143–147. [in Ukr.].
13. Tishchenko, V.V. (2017). Struktura okremykh metodyk rozsliduvannia [Structure of individual investigation techniques]. *Kryminalistyka: pidruchnyk /za red. V.V. Tishchenka*. Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka». S. 352–361. [in Ukr.].
14. Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk (2002). [Philosophical Encyclopedic Dictionary] / nauk. red.: L.V. Ozadovska, N.P. Polishchuk. Kyiv : Abrys, 751 s. [in Ukr.].
15. Shevchuk, V.M. (2019). Stadiinist kryminalnoho provadzhennia ta yii vplyv na formuvannia taktyko-kryminalistychnykh kompleksiv [The stages of criminal proceedings and their impact on the formation of tactical and forensic complexes]. *Materialy naukovoï konferentsii za rezul'taty roboty fakhivtsiv Naukovo-doslidnoho instytutu vyvchennia problem zlochynnosti imeni akademika V.V. Stashysa Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy za fundamentalnymy temamy u 2018 r. (m. Kharkiv, 26 bereznia 2019 r.)* Kharkiv : Pravo, 2019. S. 147–150. Retrieved from: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17123/1/Shevchuk_147-150.pdf [in Ukr.].

ABSTRACT

Anatoly Volobuev, Tetyana Orlova. Structuring of pre-trial investigation: procedural and forensic aspects.

The article analyzes the norms of the current criminal procedural legislation on the structuring of criminal proceedings using a systematic approach. It is noted that the legislator divided criminal proceedings into two main interconnected stages – pre-trial investigation and judicial proceedings. At the same time, in the structure of judicial proceedings, the legislator distinguished: 1) criminal proceedings in the court of first instance, which consists of preparatory judicial proceedings, judicial review and adoption and pronouncement of a judicial decision; 2) proceedings for the review of judicial decisions in the appellate and cassation procedure; 3) proceedings for the review of judicial decisions under new or exceptional circumstances. However, in the pre-trial investigation, the legislator did not highlight its formalized parts, but only indicated its beginning and end. In this regard, arguments are presented regarding the need to structure pre-trial investigation in the sciences of criminal procedure and forensics, which will allow to increase the efficiency of performing the tasks of criminal proceedings.

In solving the problem of structuring the pre-trial investigation, the procedural and forensic aspects are distinguished. It is noted that in forensics, the issue of structuring arises in connection with the development of methods for investigating certain types of criminal offenses, where the concept of stages of investigation is used. The forensic aspect reflects the structuring of cognitive activity, which is associated with the conduct of investigative (search) actions. The procedural aspect is much broader and includes the regulation of legal relations between participants in criminal proceedings both during investigative actions and when making other procedural decisions. It is noted that in the ratio of these aspects, the priority role belongs to procedural decisions. Therefore, in forensic investigation methods, stages of informational and cognitive activity are distinguished, which are based on intermediate procedural decisions that significantly affect the nature of the tactical tasks of the pre-trial investigation: initial, subsequent, final.

Key words: *structuring of criminal proceedings, stages of criminal proceedings, stages of pre-trial investigation, procedural and forensic aspects, procedural decisions.*

УДК 343.98

DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2024-4-17>

Микола ЄФІМОВ®

доктор юридичних наук, професор
(Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)
effimovnick@gmail.com

НАУКОВІ ДИСКУСІЇ ВІДНОСНО ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ЧУЖОГО МАЙНА, ВЧИНЕНОГО ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ

Статтю присвячено розгляду деяких аспектів розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна, вчиненого шляхом підпалу. Аналізується проведення окремих слідчих (розшукових) дій, а також діяльність уповноважених осіб під час їх підготовки в досліджуваній категорії кримінальних проваджень.

Зазначено, що кримінальні провадження, розпочаті за фактом учинення шляхом підпалу умисного знищення або пошкодження чужого майна, нині є досить поширеним діянням. Це пояснюється тим, що в умовах збройної агресії доволі часто колаборанти знищують шляхом підпалу майно військовослужбовців ЗСУ, працівників правоохоронних органів України, волонтерів тощо.

Установлено, що для встановлення необхідних обставин варто проводити такі слідчі (розшукові) дії: огляд місця події, допити потерпілих та свідків, призначення експертиз.

Зауважено, що виконання тактичного завдання для фіксації матеріальної обстановки базується на вчасному прибутті на місце пожежі, що дає змогу уповноваженій особі глибше її осмислити, а також з'ясувати місця найбільш інтенсивного горіння. Тоді як для реалізації тактичного завдання щодо виявлення, вилучення та процесуального закріплення відомостей про виявлені сліди й об'єкти уповноваженій особі бажано залучити до проведення процесуальної дії відповідних фахівців (підпал транспортного засобу – автомеханіка, підпал приміщення – архітектора). Залучені спеціалісти допоможуть зорієнтуватися відносно окремих обставин події.